

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Абсалимова Яна, Лук'янова Віталіна

Анотація

Одним із ключових питань системи освіти на сьогодні є питання формування екологічної культури у молоді. Необхідність високоякісної екологічної підготовки фахівців різних спеціальностей та різних кваліфікаційних рівнів зумовлюється світовими стандартами сучасної господарської діяльності. У статті розкривається сутність та обґрунтовується доцільність формування екологічної компетентності майбутніх фахівців засобами соціально-гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: екологічна культура, екологічна свідомість, екологічна компетентність.

FORMATION OF ECOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS BY MEANS OF SOCIO-HUMANITARIAN DISCIPLINES

Absaliamova Yana, Lukianova Vitalina

Annotation

One of the most important questions of modern system of education is a question of ecological culture of young people. The necessity of high-quality ecological preparation of professionals of different specialities and qualification levels is determined by the world standards of modern economic activity in the world. In the article the essence of ecological competence of future specialists is revealed and the crucial role of socio-humanitarian disciplines in the process of its formation during their study at higher educational establishments is proved. Thus, systematic outside motivation directed at formation of internal motivation and active implementation of innovative technologies into educational process are considered to be the most important factors of formation of ecological competence of future specialists, outlining direction for perspective scientific research.

Keywords: ecological culture, ecological consciousness, ecological competence.

1. Постановка проблеми

Економіка та соціальний розвиток будь-якої країни нині тісно пов'язані з охороною навколишнього середовища. Екологічна ситуація, яка склалася в світі, вимагає суттєвої перебудови мислення людства і кожної конкретної людини, зокрема формування у молоді екологічних свідомості, екологічної культури [Levkivskij, 2006, p.14], екологічної компетентності як складової життєвої компетентності кожного, оскільки людина та її діяльність мають співіснувати з довкіллям, не шкодячи біосфері. Базовими для цього мають стати екологічні знання. Тому екологічна освіта та виховання стають новими пріоритетними напрямками педагогічної теорії і практики [Levkivskij, 2006, p.14; Shijanov, 1993, p.148; Avramenko, 2000, p.113].

У наш час люди стали постійними та надзвичайно активними користувачами природних ресурсів, тому їхня діяльність дуже часто завдає шкоди довкіллю, порушуючи баланс біосфери: відбуваються суттєві зміни у природних умовах. Чи можна без встановити баланс між екологічним природокористуванням та економікою? Над вирішенням цього гострого питання повинні працювати не тільки міжнародні організації з захисту довкілля, політики, а й викладачі, на яких покладено важливе завдання – формування екологічної свідомості молоді, що, у свою чергу, не можливе без високого рівня екологічної свідомості та екологічної компетентності у складі професійної власне викладачів.

Актуальність та недостатня розробленість наукової проблеми формування екологічної компетентності молоді на засадах особистісно орієнтованого підходу у ВНЗ зумовили вибір теми дослідження.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Носієм екологічної культури є людина. Ставлення до довкілля з боку людства в цілому, певних етносів чи спільнот, окремої людини є своєрідним і визначається реальним місцем конкретного суб'єкта у світі, його можливостями та потребами. Без людини екологічна культура є лише втіленою у мові чи семантично зафіксованою низкою предметів матеріальної чи духовної сутності, але не регульовальною засадою людського буття [Krisachenko, 1996, p.125; Logvinenko, 2011, p. 35].

Формувати та розвивати екологічне мислення, екологічну культуру людини треба починати з дитинства і продовжувати надалі, безперервно і цілеспрямовано. Досягти цього можна лише завдяки комплексному підходу до формування екологічної свідомості молоді, що є вищим рівнем психічного відображення у свідомості природного і штучного середовища, внутрішнього світу, включаючи рефлексію щодо місця і ролі людини в біологічному, фізичному та хімічному світі, а також саморегуляцію такого відображення. В молоді мають сформуватися у результаті навчання та виховання екологічні знання як реакція на довкілля, як певна форма здатності до цілеспрямованої взаємодії з ним, тобто у свідомості буде створена певна модель поведінки.

Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин суспільства та природи повинна стати одним з головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України, як зазначається у рішенні, прийнятому Колегією Міністерства освіти і науки України [Kolegiya ministerstva osviti i nauki Ukraini, 2001]. З цією метою було запропоновано відпрацювати чітку систему екологічної освіти і виховання населення нашої держави [Padun, 2001]. Так, необхідно розробити новий моральний кодекс природокористування, спираючись на ідеї природоцентризму (екоцентризму) і коеволюції. Людина повинна усвідомлювати себе невід'ємною частиною біосфери, а її діяльність базуватися на принципах гармонійного співіснування з природою у повній відповідності до її законів.

3. Постановка проблеми

Поза увагою вітчизняних дослідників залишаються проблеми підвищення рівня екологічної освіти у перерізі сталого природокористування, зокрема формування екологічної компетентності майбутніх фахівців.

4. Формулювання цілей дослідження

Метою даної роботи є дослідження шляхів формування екологічної компетентності студентів ВНЗ на основі вивчення закономірностей і механізмів формування екоантропоцентричного типу екологічної

свідомості фахівця засобами соціально-гуманітарних дисциплін.

Для досягнення цієї мети було поставлено наступні *задачі*: дослідити особливості системи формування екологічної культури студентів засобами соціально-гуманітарних дисциплін і виявити чинники формування екологічної компетентності майбутніх фахівців.

5. Виклад основного матеріалу дослідження

Сучасними ВНЗ світу сьогодні багато уваги приділяється екологічній освіті, що знаходить відображення у змісті підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей та різних кваліфікаційних рівнів. Озброєння екологічними знаннями в умовах фундаменталізації освіти здійснюється, перш за все, засобами соціально-гуманітарних дисциплін, де відкрито простір для активного засвоєння знань та використання міжпредметних зв'язків. Безумовно, як суспільству цілому, так і кожній конкретній особі притаманний певний рівень екологічної культури. Однак, для кожної особи як фахівця істотно важливою є його екологічна компетентність.

У вишах мають створюватися умови як цілеспрямована і систематична зовнішня мотивація для формування в студентів внутрішніх потреб та мотивів для реалізації здобутих екологічних знань, умінь, навичок. У багатьох ВНЗ України студенти активно залучаються до різних трансдисциплінарних екологічних проєктів, беруть участь у вирішенні екологічних проблем, презентують власні наукові розробки для наступного практичного впровадження. Деякі виші, зокрема, запровадили навчання студентів іноземною мовою. За такого навчання, фактично, є чудова можливість закріплювати отримані екологічні знання двома мовними системами – рідної мови та іноземної. При цьому важливо, щоб навчальний процес у ВНЗ спонукав студентів, від створення позитивної атмосфери у виші взагалі та академічній групі зокрема, забезпечуючи стійку мотивацію, до імітаційного моделювання вирішення конкретних екологічних проблем та до застосування екологічної компетентності у реальній фаховій діяльності. Щоб викликати у студентів інтерес до навчання, доцільно відступити від традиційних форм та опанувати нові методики, форми і методи, які орієнтуються на об'єднання зусиль студентів, розвиток навичок їхньої спільної пізнавальної і практичної діяльності, активно впроваджувати інноваційні технології.

Таким чином, у процесі навчання у ВНЗ у молоді сформується екологічна компетентність як категорія екологічної діяльності, пов'язана з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями, що передбачає здатність фахівця мобілізувати свої знання та готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

6. Висновки

У результаті дослідження особливостей системи формування екологічної культури студентів у процесі навчання у ВНЗ доведено, що вирішальну роль у її формуванні відіграють соціально-гуманітарні дисципліни. З'ясовано, що основними чинниками формування екологічної компетентності майбутніх фахівців систематична зовнішня мотивація, спрямована на формування внутрішньої, та активне впровадження у

навчальний процес інноваційних технологій, що може стати напрямом подальших наукових розвідок.

Список літератури

- [1] Левківський С.С., Падун М.М. Рациональное використання і охорона водних ресурсів: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 280с.
- [2] Шиянов Е.Н., Крещенко И.Н. Развитие личности студента в условиях различных педагогических технологий//Педагогические системы в школе и вузе: технологии и управление: Тез. докл. науч. конф. 25 - 28 мая 1993 г. Ч 1/ ВГПУ. – Волгоград : Перемена, 2003. – С. 147-149.
- [3] Авраменко Н.Л. Екологія в системі освіти // Збірник наукових праць науково-методичної конференції "Людина та навколишнє середовище – проблеми безперервної екологічної освіти в вузах". – Одеса: вид-во ОДАХ, 2000. – С.113-114.
- [4] Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посібник. — К.: Заповіт, 1996. — 352 с.
- [5] Логвиненко В.М. Теоретичні основи феномену екологічної культури // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка.-2011. – Випуск 3. – С.34-38.
- [6] Про концепцію екологічної освіти в Україні // колегія міністерства освіти і науки України, – 13/6-19 від 20.12.2001 <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm>
- [7] Падун М.М. / Проблеми екологізації в туризмі [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.eco-mir.net/show/714/>

References

- [1] Levkivskij S.S., Padun M.M. *Rationalne vikoristannja i ohcorona vodnich resursov*(Rational use and guard of water resources). Kyiv, 2006. 280 p.
- [2] Shijanov E.N., Kreshenko I.N. Development of different personality of student in the conditions of different pedagogical technologies [Razvitie lichnosti studenta v uslovijah razlichnih pedagogicheskikh tehnologij]. *Tezisy dokladov nauchnoj konferencii "Pedagogicheskie sistemy v shkole i vuze: tehnologii i upravlenie"*(Proc. Sci. Conf. "The pedagogical systems are at school and institution of higher learning: technologies and management"). Volgograd, 1993, Vol.1, pp.147-149.
- [3] Avramenko N.L. Ecology is in the system of education [Ekologiya v sisteml osvlti]. *Zbirnik naukovih prats naukovo-metodichnoyi konferentsii "Lyudina ta navkolishne seredovische – problemi bezpererвної ekologichnoyi osviti v vuzah"* (Proc. Sci.-Metod. Conf.«A man and environment are problems of continuous ecological education in institutions of higher learning»). Odessa, 2000, pp.113-114.
- [4] Krisachenko V. S. *Ekologichna kultura: teorlya i praktika* (Ecological culture: theory and practice). Kyiv, 1996. 352 p.
- [5] Logvinenko V.M. *Vlsnik NTUU «KPI». FIllosoflya. Psihologlya. Pedagogika*, 2011, no. 3, pp. 34-38.
- [6] *Pro kontseptsiyu ekologichnoyi osviti v Ukraini*//*kolegiya ministerstva osviti i nauki Ukraini* (2001), Available at: <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm> (accessed 20 February 2017).
- [7] *Padun M.M. Problemi ekologizatsiyi v turizmi* (2001), Available at: <http://www.eco-mir.net/show/714/> (accessed 20 February 2017).

Absaliyama Yana, PhD in pedagogical science, Associate professor, Foreign Language Department, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, Nemyrovych-Danchenko Street. 2. *e-mail*: yana.absalyamova@ukr.net. *She graduated*: 1999, Kyiv City Institute of Teacher Training. *Professional orientation or specialization*: English language teacher. *The most relevant publication outputs*: 1. Absaliyama Ya. *Professional English For Students Of Economic Specialities: Manual*. Prepared by A. Akmaldinova, Ya. Absaliyama. – Kyiv: National Aviation University, 2015. – 240 p. 2. Absaliyama Ya. The Main Stages of Foreign Language Teacher's Self-Actualisation // *National Aviation University Proceedings*. – Kyiv: National Aviation University, 2014. – pp. 6 – 9.

Lukianova Vitalina, PhD in chemical science, associate professor, Ecology Department, National Transport University, Kyiv, Ukraine, Omeljanovich-Pavlenko Street, 1, *e-mail*: vitalina_lk@i.ua. *She graduated*: 2000, National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine. *Professional orientation or specialization*: engineer, chemical technologist. *The most relevant publication outputs*: 1. Лук'янова В.В. Проблеми утилізації відходів паперової промисловості / Лук'янова В.В. // Екологічна безпека та природокористування. – К., 2015. – №4 (20), жовтень-грудень 2015р. – С. 41-44. 2. Лук'янова В.В. Вилучення барвників та поверхнево-активних речовин з водних розчинів / Лук'янова В.В. // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку». – м. Івано-Франківськ., 2016. – С.198-201.

